

Djevojka pred bračnim svetištem

I. NAČELA

Kad on i ona stoje pred oltarom na svoj vjenčani dan, tada je sve već gotovo. Ladica njihova opremljena je za put i treba je samo potisnuti pa da krene pučinom novoga života.

Taj dan velik i svečan, sigurno jedan od najvećih i najljepših, i za većinu djevojaka jedan od najžudenijih rada se sporo i često puta krvavo, a svakako traži dugo vrijeme lijepoga čekanja i velike priprave.

A nikada ne bi ni svanuo u svoj svojoj ljepoti, da nije bilo nje, one magične tajanstvene sile, onoga najljepšeg dara Božjega, koji se zove ljubav.

Kad se dakle govori o pripravi za brak, govori se u prvom redu o ljubavi, pa i mi počinjemo od nje. Psihološka je činjenica, da se napose i naročito žena, djevojka predaje po prirodi svojoj upravo apsolutno. Sva prva mladost djevojačka prolazi u čekanjju i čežnji za njom — u slutnji njezinih čara, u snatrenju njene božanske ljepote. A kada iskra njezina pane u tako spremno srce mlade žene, tada se ta iskra tako naglo i svesilno razbukti u plamen, u požar, koji obuzima djevojku upravo posvema. Da, treba se doista preplašiti, kada se mlada djevojka zaljubi. Tada se može očekivati od nje sve, biti pripravan ama baš na sve. Nije nikakva rijetkost, da djevojka, koja prvi put ljubi riskira sve za ljubav, dapače i život i najgoru katastrofu u braku.

Pitamo se, dakle, je li ljubav fatalna sila? Je li ona takva, da uistinu zaljubljen čovjek mora da joj se slijepo preda, da ne može nego onamo, kamo ga ona neodoljivo vuče, pa bio taj put baš i jaz, ponor, svršetak i smrt? Pitamo se, imali i može li i razum uz srce ovdje nešto reći.

Ne čini li se uza svu raskoš ljubavi — nekako ipak bijedan i siromašan onaj — koji bi bio tako apsolutno zarobljen i sudbonosno vezan u njezinim lancima.

Ne, nema fatalizma ljubavi, nije ljubav sudbonosna sila. Razum i tu može mnogo, premda valja priznati, ne može sve. A može razum samo tamo, gdje su se lično individualno postavili principi života, principi, koje treba unijeti i u ljubav.

Da ogledamo te principe!

1. Onaj, kome poklanjam ljubav treba da prije svega odgovara mome religioznom idealu. Stoga nipošto inovjerac! Ugušiti dakle eventualnu ljubav? Ako sam sebi po-

stavila ovaj prvi princip, tada ću to učiniti i smjesta, čim sam osjetila, da se začela u meni, prije nego me počne jače i dublje prožimati. T. z. mješovite brakove treba zauvijek pokopati kao nešto, što ne samo da nije baš tako strašno, već naprotiv uistinu strahota, utoliko što nikada ne će biti ostvarenje obitelji u onom duhovnom smislu, t. j. u jednakom zajedničkom naziranju na svijet, u neokaljanom bračnom životu, kako ga hoće Crkva, napose u pravom i jedino valjanom uzgoju djece. Kolikogod naše djevojke isticale, da su pravoslavci, židovi, muslimani tako dobri muževi i bolji od katolika, toliko je isto tako istina, da su žene u takovim brakovima same pred sobom i pred svojom dušom u najintimnijoj savjesti velike sirote, upravo patnice i da će se naći malo koja, koja ne će prije ili kasnije požaliti, što se udala za muža druge vjere.

Dakako katolička Crkva je i tu širokogrudna i velika. Ona ne postavlja oštre i decizivne zabrane, naprotiv i takove brakove blagosilje, dakako uz moralnu garanciju, da će djeca biti krštena u katoličkoj Crkvi. Ali ako ćemo danas ovdje govoriti otvoreno, iskreno i na temelju žalosnoga iskustva, koje se u ovoj zemlji mješovite vjere toliko i tako često ponavlja, onda mislim, da mirne duše možemo postaviti ovaj princip, doduše ne kao apsolutnu normu, ne kao paragraf nekoga kaznenoga zakona, ali ipak kao vrlo važnu i u našim prilikama značajnu duhovnu i praktičnu direktivu ili bolje kao neku spasonosnu sugestiju. — Ne zamjerite, ako vam citiram jedan dražestan detalj iz naše narodne poezije, koji se odnosi na ovaj problem:

Sultan je ugrabio divnu Anicu s Vinarić-planine, pa joj besjedio:

*»Oj čuješ me, mladana djevojko
Hoćeš li se poturčiti mlada,
Pa mi biti carica gospoja?
Kitit ću ti dukat pram dukatu,
Nizat ću ti biser pram biseru...
A kad Ane riči razumila,
Tiho mi je caru besidila:
Ja se mlada poturčiti ne ću,
Ni ostavit Boga velikoga
I privatit cara nečistoga.
Ne ću gazit viru Isusovu,
Nit ću primit sebi tursku viru.
Glava moja oštra čorda tvoja,
Osici mi pri ramenu glavu,
O! me baci u vodu Dunavu.
Volim biti vodi utopnica
Nego turska biti poturica;
Da ne budem ni mrtva prikorna!«¹*

¹ Hrvatske narodne pjesme. Matica Hrvatska I. 195.

2. Iza religioznog postavljam kao drugi princip etički ideal. Kategorički odbijamo ljubav prema čovjeku pokvarenjaku, pod kojim mislim ljude nemoralna života, lošega glasa, rastavljene i oženjene ljude, koji uza sve to traže novu ženu. Danas se u modernom poganskom mentalitetu djevojka ne ustručava voditi ljubav ni s oženjenim ili rastavljenim čovjekom, to kao da nije više nikakova zapreka, pače to nekim mladim djevojkama i laska i na poseban način godi. Žalosno je također kad najljepše i najidealnije svoje osjećaje dariva t. z. »lafovima« i »hohštaplerima« — ljudima bez i trunka duše i srca, kojima je alfa i omega života užitek, odijelo po najnovijoj modi, dotjerana i izrafinirana spoljašnost do u svaku sitnicu, koji svaki dan imaju po svom don Juanskom karakteru drugu ženu i koji se hvale, koliko ih imaju i kako su ih zaludili.

Dakako ima i tu bezbroj nijansa i bezbroj kvačica, bezbroj pitanja i problema, jer nijesu ni svi pokvareni ljudi jednako pokvareni, nijesu ni svi zli ljudi jednako zli i stotine ih je spasila ljubav čestite i požrtvovnost vrijedne žene. Ali u ovoj stvari i polazeći sa stajališta mlade djevojke, pred kojom se nalazi slobodan i otvoren život, a to je jedino stajalište, s kojega mi danas ovdje polazimo, uvijek je bolje zahtijevati više nego manje, biti stroži nego blaži, jer život je toliko težak i toliko krut, da nam i u najidealnijim riješenjima izgleda često puta i previše bolan i tragičan.

U naše doba je od naročite važnosti istaći opasnost rastavljenih muževa. Zbog zamaglenih moralnih principa bračni je život danas u velikoj krizi i rastave su na dnevnom redu, stoga su mnoge djevojke često puta u kušnji ljubavi prema rastavljenim muževima kao i obratno. Ako se ovakovoj ljubavi u korjenu nespreječe nit, onda sirota djevojka mora prelaziti u starokatolicizam, ako hoće u brak sa rastavljenim čovjekom, a koliko se tu krije naravne i svrhunaravne izdaje i katastrofe suvišno je posebno isticati.

Osim toga u tom našem mutnom i žalosnom vremenu, u kojem se izgubio ključ za raspoznavanje dobra i zla, izgubio se i pojam grijeha, te se uvriježilo mišljenje kod mnogih žena, da je muškarcima i onako sve dopušteno, pa da se ne smiju previše strogo ocjenjivati u moralno-seksualnom pogledu. Sama sam razgovarala sa djevojkama, kojima je imponiralo iskustvo muškaraca, što ga steknu nemoralnim životom sa propalim ženama. A koliko se tu krije bijede i opasnosti, naročito s obzirom na zarazne venerične bolesti! Koliko je katastrofa nastalo iz takovog lakoumnog i žalosnog shvaćanja! Toliko, da svi moderni seksolozi, a pogotovo eugeničari kategorički traže, da djevojka mora dobiti liječničko uvjerenje o stanju eventualne bolesti onoga, s kojim se kani zaručiti. Dakako ni tu se ne smije pretjerati i sa nepotrebnim sumnjama uništavati životni mir i radost, ali oprez ne će škoditi,

a nadalje temeljita revizija moralnih principa s obzirom na poštenje i čistoću muškaraca.

3. Neka odgovara nacionalnom idealu. Zamislite u današnja vremena, kada se sve žrtvuje u napetom stvaranju i izgrađivanju naše hrvatske nacionalne i kulturne individualnosti, hrvatske djevojke, koje bi bez ikakova obzira polazile za tuđince. Ovo je s nacionalnog stajališta neka vrsta odricanja svoga naroda. Dok na jednoj strani naš narod proživljava tešku borbu, dok se na jednoj strani gine i proljeva mučenička krv, dotle naše djevojke padaju u zagrljaj mnogom narodnom neprijatelju, negiraju svoj nacionalni osjećaj i ponos i dakako, postat će majke rađajući tuđinsku djecu. Fraze su to za vrijeme studija pisati nacionalne članke, sudjelovati pri nacionalnim manifestacijama, dati se voditi i hapsiti od policije, ako za koju godinu na sve to pljunemo pruživši ruku i srce ne Hrvat. Čim dakle saznam, da nije Hrvat, najbolje je ukloniti ljubav za vremena.

Ako stojimo na stajalištu, da je obitelj prva i osnovna stanica narodnoga organizma, da se u njoj i po njoj, i s obzirom na duh i s obzirom na odgoj novih naraštaja odlučuje sudbinom jednoga naroda, onda će nam bez velika dokazivanja biti jasno, koliko izdaju i tešku uvredu svome narodu nanose one, koje slijedeći samo svoj naгон ljubavi napuštaju vlastito ognjište, tradiciju i svetinje svoga roda i naroda te polaze u tuđa i tuđinska ognjišta da vječno kidajući vlastitu dušu odgajaju tuđe ptiće ždraloviće, koji u većini slučajeva spadaju tamo, kamo im spada i otac.

U našoj suvremenoj nacionalističkoj borbi mnogoj bi hrvatskoj djevojci mogao biti uzoran primjer držanje i ponos naših svijesnih djevojaka iz ilirskoga preporoda, jer i djevojke su pozvane, da u prvom redu na tom terenu pomažu čuvati čast i budućnost hrvatskoga naroda.

4. Neka odgovara zdravstvenom idealu. Treba jednako ugušiti ljubav prema čovjeku, koji je bolestan od bilo koje neizlječive bolesti, naročito, ako je hereditarna i zarazna. To nije pitanje ličnoga egoizma nego najprimarnije socijalne dužnosti i savjesti, jer obitelj je socijalna jedinica, u kojoj ne smiju vladati bolesni sentimenti nego u prvom redu zdrav razum. Ni u ime kakova principa čovjek nije dužan sebi nanijeti zlo i ne smije. A poći za vidljivo bolesna čovjeka znači u neku ruku samome sebi nanijeti zlo, upropastiti sebe i tko zna, koliko još života.

Eto, to su četiri osnovna principa. Mora biti: 1. Katolik. — 2. Pošten i karakteran. — 3. Hrvat, i to dobar i svijestan. — 4. Zdrav.

Ucijepiti ova četiri principa u dušu svake hrvatske djevojke, značilo bi umanjiti 70 % svih katastrofa u braku. Ovo su četiri barijere, preko kojih se ne smije prijeći, i čim ljubav zaprijeti, da bi se mogao povrijediti jedan od ovih principa, onda treba da razum kaže odlučni ne! Taj »ne« nije tragičan nego spaso-

nosan, on ne ponizuje, nego diže ponos, on spasava ne samo individualno dotičnu ženu, nego narod naš u religioznom, moralnom, nacionalnom i biološkom smislu.

To uostalom nisu zahtjevi neke artificijelne doktrine, to su zahtjevi ljudske prirode i zdrava razuma, samo što danas u modernoj anahriji nisu više jasni niti ti zahtjevi prirode i zdrava razuma.

Život je dakako valoviti ocean, naročito život mlade djevojke, kojoj se u dušu šulja ljubav i tko tu može postavljati neke čvrste barijere, kad konačno sve ovisi o nutarnjoj formaciji ličnosti. Ali baš zato, jer se sve odlučuje u ličnosti, trebalo bi odgojiti ličnosti, pa bi svi problemi postali jasni, a svi principi lagani.

U teškoj magli naših dana ovo neka budu tek četiri slabašna svjetionika, kojih bi se mogla u anarhiji najrazličitijih doktrina uhvatiti jedna djevojka i izbjeći katastrofi teškoga brodoloma.

Ali ako pretpostavimo, da je ljubav uistinu ograničena u poštivanju ovih osnovnih principa, ima još uvijek mnogo i mnogo opasnosti, da se doživi katastrofa i ponizi ličnost. Spomenut ću samo tri kriva i lažna ideala, koja danas upravo uništavaju ženski svijet, a to su:

1. ideal bogataša
2. ideal visokog položaja
3. ideal uniforme.

O, kad bi se moglo predočiti mladim djevojkama, koliko katastrofa krije u sebi bogataš i visoki položaj kao i oficirska sablja! Koliko je poniženja, stradanja i negativnosti povezano uz ta tri tipa čovjeka, koliko je čestitih uzornih karaktera i marljivih ljudi odbijen radi ova tri fantoma.

Koliko to ponižava ženu u očima poštenih i duhovno velikih ljudi, onih, koji nisu bogati ni visoki, ali svojim radom zarađuju svoj kruh i uzdržavaju svoje obitelji.

Ne generaliziram i ne postavljam oštre granice kao u prijašnja četiri slučaja, ali se može reći, da je zabluda, ako jedna mlada djevojka traži samo i isključivo bogataša, a prezire sve druge.

To je odraz neodgojena, razmažena i lakomislena ženskoga srca; to je komotno traženje materijalne udobnosti i nedostatak sposobnosti i vjere u sebe; to bi u skrajnjem slučaju mogla biti i bolesna ambicija, i oholost, i taština, i pohlepa za finim haljinama i gospodujućim položajem.

Takove žene predstavljaju najtežu bolest modernoga društva, jer dok se na jednoj strani danas grozničavo hoće izgraditi ličnost i novo društvo na temeljima humanizma, pravičnosti i socijalne pravde, dotle ovakove žene, kojima je isključiv ideal bogatstvo i položaj postaju lutke jedne žalosne i sramotne sredine, koja stvara luk s us, a time i sve preduvjete kapitalističkog gramzenja za novcem i tešku atmosferu socijalne nejednakosti.

II. DJEVOJKA U ODNOSU PREMA MUŠKARCU UOPĆE PRIJE BRAKA

Prijedimo sada na sasvim drugu temu, isto tako važnu i sudbonosnu, dakako u okviru naše glavne teze. Radi se o odnosu djevojke prema muškarcu u širem smislu, a kasnije ćemo spomenuti nešto o odnosu djevojke prema muškarcu u užem smislu t. j. prema već utvrđenom i javno deklariranom zaručniku.

Danas u doba slobodne ljubavi ili t. zv. seksualnoga materijalizma nije lako govoriti o ovoj delikatnoj temi, a da čovjek ne riskira, da u izvjesnom društvu postane čak i smiješan bez obzira na to što bi se morao pomiriti sa činjenicom slaba uspjeha.

Ja ću ipak pretpostaviti bez bojazni, da ovdje među nama nema nijedne, koja bi sa uvjerenjem branila tezu slobodne ljubavi, pa ću s tom pretpostavkom govoriti slobodno i otvoreno u nadu, da će moji izvodi naići na puno razumijevanje.

Poznati i glavni prigovor kršćanskom seksualnom moralu, u kojem se odgojio hrvatski narod počam od VII. stoljeća, jest taj, da vršenje njegovih propisa smeta zdravlju i da ga kvari. Takav moral, kažu materijalisti svih vrsta, ne samo uskraćuje opravdani prirodni i bezazleni užitak, na koji čovjek i žena imaju pravo, a koje im je priroda dodijelila, nego on remeti živčanu i duševnu ravnotežu potiskujući nagon, pravi nasilje i iscrpljuje.

Čim neki liječnici potvrde ove ideje i uvažavaju ove prigovore, odmah se stane pripisivati apsolutnu vrijednost njihovim navodima. Čini im se, da su predstavnici definitivnog suda nauke. Protivne navode naprotiv oštro odbijaju i kritiziraju. Za njih kažu da su nastali pod utjecajem vjerskih predrasuda, koje su previše ukorijenjene, a da bi se lako mogle iskorijeniti, pa ni kod onih ljudi, koji su navikli na metode naučna istraživanja.

Dugo su medicinski fakulteti bili pod utjecajem naučnog pozitivizma i materijalizma. Onda je došao Freud, pa komunizam, koji je slobodnu ljubav uzeo kao aksiom svoje propagande i mi se danas nalazimo skoro pred ruševinama kršćanskoga seksualnoga morala.

Glasoviti francuski sociolog Benoit Lavaud navodi u svojoj studiji »Seksualna higijena ili seksualni moral« bezbroj citata iz djela suvremenih materijalista. Tako među ostalim jedan veli: »Ne ćemo više govoriti o bludnom grijehu, nego samo o slobodnoj ljubavi. Djevojka kao i mladić ima pravo na ljubav prije braka. Uostalom mladićima su potrebne odabrane partnerice, »prijetelje« istog kulturnog stepena i iste sredine. Ideja o naročitoj vrijednosti djevičanstva kod djevojke je ostatak praznovjerna ili građanskog morala.« A izjava jedne liječnice na trećem kongresu njemačkog društva protiv veneričnih bolesti, koju citira Laros u »Moderne Ehefragen« glasi doslovno ovako: »Bez spolnoga života ljudsko biće je nedovršeno i okrnjeno. Sva je sreća, da to i žene

danas napokon znaju. Sve veći je broj onih radinih obrazovanih žena, a neudatih, koje se zbog ovoga ili onoga razloga nisu mogle udati, a imaju ipak neki odnošaj. To su smione i svijesne žene, koje svojim sestrama pripremaju bolja vremena. Moram priznati da mi se rijetko događa, da naidem u svojoj ordinaciji na žene, koje su poslije tridesete godine ostale djevice... Ovim ženama, ovim junakinjama, smionim i prirodnim, koje su često najbolje u svom spolu, moramo pružiti svoju moralnu pomoć. I recimo iskreno, one imaju pravo, što rade na stvaranju jednog novog doba. Borimo se skupa na pravo za spolni život, kao najbolje sredstvo za obranu od spolnih bolesti« (Izjava jedne liječnice na trećem kongresu njemačkog društva protiv veneričnih bolesti).²

Znam, da vas ove zablude, kolikogod bile strašne i odvratne ne iznenaduju, jer naša sredina je također ogrezla u sličnim parolama.

Ne možemo se ovdje upuštati u detaljnu kritiku ovoga pogubnoga seksualnoga materijalizma, jedno jer bi nas to predaleko odvelo, a drugo jer će to i onako biti obrađeno u nizu predavanja ovoga ciklusa. Za našu temu je bitno utvrditi, da čistoća nije protivna prirodi i prema tome odrediti opću normu za odnos djevojke prema muškarcu prije braka. Spomenuti Laros ovako umuje o toj stvari: »Sve teorije o škodljivosti suzdržavanja i spolnoga svladavanja proizlaze iz dva očevidna protuslovlja. S jedne strane se tvrdi, da nema ljudi, koji se uistinu suzdržavaju, a s druge se navode mnogobrojni primjeri, kako bi se dokazalo da suzdržavanje i spolno svladavanje škodi zdravlju. Ako nema ljudi, koji se uistinu svladavaju, na čemu se temelje dokazi, da je uzdržavanje škodljivo zdravlju! Oni koji se suzdržavaju dobra su zdravlja, te ne pune liječničke ordinacije. U njihovim očima njihove male i prolazne neugodnosti nijesu ništa prema onoj zdravoj snazi, koja izvire iz svladavanja samoga sebe, iz njihove prave nutarnje slobode. Osim toga, ti teoretičari iz ovih konstatacija stvorenih na bolesnima, oslabljenima i abnormalnima stvaraju životna pravila za zdrave, jake i normalne ljude. Nije li time čitava stvar izvrnuta? Odakle to da jakost volje i potpuno spiritualno shvaćanje života prouzrokuju nutarnju malaksalost kod normalno zdrava čovjeka, a ne obratno, neki porast životne snage, neko bolje djelovanje živaca u cijelom organizmu?«³

Gospođa Stephani-Cherbuliez, liječnica, za koju se ne može reći, da je previše sklona onome, što ona naziva »rimskim moralom« i koja usvaja mnoge zablude, što ih mi odbijamo, napisala je ove sjajne redke:

»Potreba u nekom živom biću je zahtjev njegova organizma; nezadovoljenje toga zahtjeva povlači za sobom smrt. Nama je potrebno piti, jesti i disati, bez toga bismo umrli. Suzdržavanje,

² Vidi »Seksualni problemi«, Zagreb 1939. Str. 99.

³ Citirano djelo, str. 113. Bilješka 1.

koliko je meni poznato, nije nikada nikoga ubilo. Ono može proizročiti loše raspoloženje, jako ili kronično, ili proizvesti živčana poremećenja kod ljudi, koji su tome skloni. Neka ne bude za onima, koji su protivno ustvrdili (a među njima se našlo i liječnika), ali u ozbiljnoj liječničkoj literaturi nema ni jednog slučaja bolesti, koji bi nastao kod normalna individua radi toga, što nije bio spolno zadovoljen.⁴

Ovdje bismo mogli spomenuti najveće liječničke autoritete. Dovoljno će biti da navedemo četiri kratka iskaza, što ih donosi spomenuti Laros:

»Mladež se mora pripremati na ideju, da onaj, koji griješi protiv ove zapovijedi (uredan život, rad, vježbanje, napor, borba protiv škodljivih navika, naročito pretjeranost u pušenju i piću) dolazi do neurastenije, bilo da se spolno suzdržava ili ne, a naročito ako se ne suzdržava, jer uz sve ostale štetne posljedice dolaze i neredoviti spolni odnošaji.« (Dr. Eulenburg, prof. na sveučilišnoj neurološkoj klinici u Berlinu).

»Kod zdravih mladića i supruga, čisto fizičke poteškoće očituju se u obliku jakog pritiska krvi, napetosti i uzbuđenja. To ne bi bilo ni tako tegobno, kad ne bi vrlo često osjećaj, koji pri tome imamo, bio pojačan na neki umjetan način, knjigom, kojekakvim predstavama, alkoholom i duhanom. Neki student pun snage te fizičkog i duševnog života, uvjeravao me, da nijesam dosta jako istakao lakoću, kojom se senzualne želje mogu utišati, ako je čovjek u dovoljnoj mjeri odgojio svoju volju... U svojoj dvadeset-godišnjoj liječničkoj djelatnosti, došao sam u dodir s osobama iz svih društvenih slojeva, a naročito s mladićima i studentima... Mogao sam prodrijeti u dubinu njihova života, ali nijesam nikoga sreo, koji bi mislio da je nemoguće sebe potpuno svladati, ako za to ima čovjek dobru volju i ako ne trpi od nekih abnormalnih indispozicija.« (Dr. Ribbing).

»Bezbroj je onih osoba normalno građenih, koje su kadre uskratiti svom nagonu svako zadovoljenje i staviti svoj život u službu nekoga višega cilja, a da ne pretrpe nikakvu štetu od toga suzdržavanja.« (Dr. Kraft-Ebbing)

»Potrebno je uporno i glasno isticati, da se spolna čistoća i strogo suzdržavanje slažu i s fiziološkim i s moralnim zakonima. Kao što je s moralnog i vjerskog stajališta neopravdano popuštati požudi i strastima, to je isto tako neopravdano i s fiziološkog i fizičkog gledišta.« (Dr. S. Beale, College royal u Londonu).⁵

Iza svega ovoga nije nam teško postaviti za osnovni princip čistoću. Naša narodna pjesma, narodna tradicija, zdravi narodni instinkt i naš kršćanski moral cijene i hvale djevojku samo po tome kriteriju.

⁴ Citirano djelo, str. 115.

⁵ Citirano djelo, str. 116.

Ali ovdje je vrlo važno upozoriti na još jednu činjenicu: muškarci naime, kolikogod bili pokvareni i zadojeni principima slobodne ljubavi, kad se difinitivno radi o njihovoj ličnoj, ozbiljnoj odluci za brak, traže neminovno čiste i nepokvarene djevojke, a preziru najviše baš one, kojih im je »sloboda« poznata. To je najinteresantniji paradoks ljudske prirode, pa i našega vremena, ali začudo, kako mnogo žena na to zaboravlja.

Ako sada sa ovoga osnovnoga principa prijedemo na one bezbrojne nijanse odnosa djevojke prema muškarcu prije braka, prije i poslije nadošle ljubavi, moramo spomenuti barem neke konture, makar su to često puta jako individualne stvari.

Postoji uvjerenje, da se djevojka kako tako mora nametnuti muškarcu, ako ne će da riskira propast svoje udaje. U tu joj svrhu služi svakovrsno isticanje, poljepšavanje, plesovi, korza, poznanstva, flertovanje, dopisivanje i t. d.

Teško je tu dakako odrediti granicu, ali mislim, da se sa drom Kniewaldom može reći: »Jednom riječi: budi u saobraćaju s muškarcima prirodna, čedna, prijazna, suzdržljiva. Ne preblizu, ni povjerljiva, već par distance... Ne daj se zavarati frazom, modom, romanom! Poznanstvo i drugovanje s muškarcima nije za Te prilika za zabavu, ni igrarija, nego stvar lične i doživotne odgovornosti. Ne igray se i ne razbacuj naklonosti srca svoga — ni u zbilji, ni za šalu. Čuvaj sebe i ljubav svoju za ono veliko i jedno povjerenje. Ne igray se s ljubavlju svojom. Ne obećavaj naprečac ništa. Ne uzimlji unaprijed i ne daj unaprijed ništa. Svaka je Gretchenliebe tragedija djevojačkog srca.«⁶

III. ODNOS DJEVOJKE PREMA ZARUČNIKU

Zaručničko doba je bez sumnje doba neposredne pripreve za brak. Kao neko doba novaštva, tako značajno za budući novi život. Odvajkada se to doba smatralo najljepšim u ljubavnom životu mladih ljudi a zaručnici kao neka blažena bića, kojih sreći nitko nije ravan. Ne kažemo, da nije tako. Izbor je sretno riješen našla su se dva srca, koja se ljube i shvaćaju, ljubav je progovorila u punini svoje riječi — i sada se još samo čeka i onaj dan, o kome smo govorili u početku. Ne će biti zgorega nabaciti nekoliko misli u vezi s ovom zadnjom fazom pripreve t. j. zaručništvom, iako je možda baš o tome i najdelikatnije govoriti, jer je stvar nada sve individualne i subjektivne prirode, a osim toga ne ovisi samo o jednoj strani, nego i te kako mnogo ovisi o odgoju i o nazorima druge strane.

Danas se uopće čini i nekud malograđanski govoriti o nekim zarukama i zaručništvu, jer je skoro sasvim prestalo biti praksom slavljenje i obavljanje oficijelnih zaruka. Ali kad kažemo zaručnici,

⁶ Dr. Dragutin Kniewald: Katoličkim djevojkama. Zagreb 1923. Str. 153.

onda mislimo ljude, koji su se svijesno i ozbiljno odlučili za ženidbu i koji se nalaze neposredno pred njom.

Obično se preporuča, da zaručke ne traju dugo vremena, ali iako je sigurno iskustvo diktiralo ovaj savjet, mislim, da ga ne treba previše skrupulozno shvatiti. Osobito danas, kad mladi ljudi teško dolaze do kruha, prema tome do mogućnosti i najskromnijega izdržavanja svoje obitelji, zaručke se produljuju na dulje vrijeme, nego što bi to bilo inače.

Ali ima nešto drugo, mnogo važnije od toga i što, iako se čini staromodno, i strogo, i previše crkveno, ipak nipošto ne valja olako shvatiti ili podcijeniti. Ovdje mislim na specijalnu čistoću zaručničkoga doba. O tu zaručničku čistoću ogrešuju se zaručnici prevelikim intimitetom, a taj je već mnogu vezu oslabio i konačno narušio. Tko bi se usudio i smio postavljati tu neke granice u formi onoga zapta naših bakica: ne smiješ s njime na samo, ne smiješ u šetnju bez trećega, ne smiješ ga poljubiti do vjenčanja — i bezbroj još drugih ovakovih neumoljivih — ne smiješ! Ali ako se to naše doba ipak smije i mora na nešto upozoriti, ja bih ipak upozorila na jedno svijesno, samo sebi nametnuto svladavanje i odricanje. Pogotovo, ako zaručke moraju dugo trajati, ta bi ideja mogla mnoge spasiti. U ideji, da dolazi dan, kad se smijem i upravo moram predati ljubljenu čovjeku, dan, iza koga se više ne ću do smrti rastajati od njega, iza koga ću postati s njime jedno tijelo i jedna duša, to žrtvovanje je slatko, to odricanje čisti, to silno potiče ljubav i rasplamsava je sve jače, a očito usrećuje i privlači blagoslov.

Ima djevojaka koje su prema zaručniku povučenije i stidljivije nego prema indiferentnom mladiću, a — makar bilo paradoksalno — razumljivo je uzevši u obzir da zaručnik za nju ne predstavlja obična čovjeka, nego onoga, s kojim se ima ispuniti njezino vjekovno poslanje i ostvariti u punom značenju te riječi njezina ljubav. Svijesno uzdržavanje i nedužnih radosti donosi kasnije u braku zadovoljstvo u pravoj svježini i čar otkrića, na što imaju pravo samo muž i žena. Dragocjeno je i za mladića i za djevojku naučiti se odricati za vremena, jer i u braku se treba odricati. Tko se naučio u principu i u trajnoj praksi poštivati zaručničku čistoću, ne će mu kasnije biti teško prakticirati, možda najtežu, bračnu čistoću.

U jednom romanu Izidore Sekulić ima jedno mjesto, u kojem se finom umjetničkom intuicijom ponire u tajnu prijevremenoga tjelesnoga dodira, koji može nevjerojatno upropastiti duhovnu ljepotu zaljubljenih bića.⁷

»Poljubac, strašni, strastni poljubac u usta, dolazio je. Dolazio je, i pretvarao dva anđela u čoveka i ženu, u radoznale tuđine, u lukave borce koji dobro znaju da strast nije slepa, nego da strast zna i hoće i računa, u dva sebična neprijatelja koji, kao pauk mur-

⁷ Izidora Sekulić: Djakon Božorodičine crkve. Str. 234.

vu, hoće jedno drugo da isisaju, u dva lopova koji krađu i otimaju najdragocjenije, i ostavljaju za sobom sirotinju, očaj i prazninu.«

Izidora Sekulić.

Samo još nešto. Pitamo se, kako stoji s upoznavanjem bračnih tajna prije vjenčanja. Moderno doba hoće sve razotkriti grubo i bestidno. Usred Zagreba ima na pr. na jednoj ženskoj srednjoj školi nastavnica, koja maturantice u tom pogledu upravo nedopušteno odgaja isporučujući ženu sa životinjom i propagirajući dakako slobodnu ljubav sa svrhom isključivo seksualnoga uživanja.

Općenito govoreći zaručnici u tim stvarima trebaju čuvati diskreciju kao što je priroda sama čuva. Napose djevojka u svojoj nipošto ponižujućoj ulozi pasivne strane, one, koja se sama ne daje, nego po prirodnom psihološkom i fiziološkom zakonu čeka, trebala bi tu preporučiti inicijativu ljubljenom čovjeku, za kojega svakako pretpostavljamo da zazluzuje njezino povjerenje. Sigurno će ga usrećiti više, ako mu se kao žena preda bezazleno i čisto kao dijete, nego sa kojekakovim znanjem, pokupljenim iz koje-kakove sumljive literature. Time ne mislim reći, da je inteligentnoj djevojci zabranjena ozbiljna i solidna lektira bračnih problema, naprotiv bih zdušno preporučila knjigu »Seksualni problemi«. To je prijevod jednoga kolektivnoga djela, u kojem surađuju prvi evropski kapaciteti, većinom Francuzi.

Tu je obrađen problem odnosa između seksualnog i ličnosti, tu je provedena visoka naučna kritika Freudove psihoanalize, tu je obrađena eugenika, pitanje seksualne higijene, biologije, braka, prostitucije. Napose je značajna rasprava njemačkoga filozofa Petra Wusta o metafizičkoj misiji žene, koju bi trebala proučiti svaka naša inteligentnija djevojka. Završimo sa jednom divnom misli spomenutoga filozofa:

»Ženina je zadaća na zemlji: postati otkupiteljicom po ljubavi. Priroda joj je dala zadatak prve svećenice. Kao vestalka života, ona mora podržavati svetu vatru u svetištu povijesti. Ona je vječna čuvarica svih najčistijih i najviših vrijednosti duše, a pozvana je da iz nutrine pobijedi luciferski faktor, koji se nalazi u duhu.«

Prof. Zdenka Žanko.